

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

В статті проаналізовано проблеми соціально відповідальної поведінки бізнесу в економічно розвинутих країнах з врахуванням ступеня добровільності та теоретичного осмислення поняття корпоративної соціальної відповідальності. Показано роль відповідальності бізнесу в забезпеченні стійких конкурентних переваг національної економіки під час переходу до постіндустріального етапу розвитку. Визначено, що стратегічним напрямком розвитку КСВ є необхідність здійснювати в сфері бізнесу переважну частину витрат суспільства на підготовку та перепідготовку висококваліфікованої робочої сили. Дається обґрунтування нових форм та методів вдосконалення соціальної політики корпорацій в різних моделях КСВ та використання світового досвіду при формуванні української моделі КСВ, визначення загальних нормативних підходів до реалізації різноманітних форм діалогу бізнесу і суспільства.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність бізнесу, моделі соціальної відповідальності бізнесу, стейкхолдери.

POPLAVSKA O. V.
Khmelnitsky National University

THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES TO ANALYSIS OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY MODELS AND WORLD EXPERIENCE OF THEIR IMPLEMENTATION

In the article the problems of socially responsible conduct of business in the developed countries considering the degree of voluntariness and theoretical understanding of the corporate social responsibility concept analyzed. The role of business responsibility in the ensuring sustainable competitive advantage of the national economy during the transition to post-industrial stage of development shown. Determined that the strategic direction of CSR is the necessity of implement in business the bulk of public spending on training and retraining highly qualified labor. We give justification for new forms and methods of improving social policies of corporations in various models of CSR and using of international experience in the formation Ukrainian model of CSR, the definition of common regulatory approaches to the implementation of various forms of dialogue between business and society. Analysis of international experience shows the stable dependence of life quality and social stability of the society from effectiveness of economic management, system partnership of government agencies, private sector and civil society. In the different countries the approaches and styles of corporate social responsibility are influenced by the specific structures of social and industrial relations and national culture. The principal differences between the models are characterized by determining of the proportion of own business contribution to society development and approving by official and unofficial institutions of public interests, which is then transformed into mandatory requirements for businesses. The differences between European and American models characterized by attraction of the state and civil institutions in the process of agreeing the public interest and promotion and dissemination of advanced practices. The common feature of these models - the active government support for business. The analysis leads to conclude that the Ukrainian model of socially responsible behavior of business entities is in its early formation as to a force for various reasons and features of a market economy becoming are a number of factors that hinder the establishment of CSR in Ukraine. In Ukraine the initiator of the socially responsible behavior of business entities is the state and therewith there are no government incentives on CSR, the weakness of formal institutions, the corruption and lack of initiative stakeholders and others. For this, in our opinion, it is necessary to increase the interest of the Ukrainian state to stimulate the implementation of CSR.

Keywords: business corporate social responsibility, model of business social responsibility, stakeholders.

Постановка проблеми. За останні десятиліття світовий досвід господарювання дає підґрунтя стверджувати, що найбільш перспективною концепцією державного управління є концепція соціальної держави, яка сприяє побудові громадянського суспільства та відповідального бізнесу. Посилення соціальної ролі бізнесу в сучасних економічних системах різних країн вимагає детального вивчення та теоретичного осмислення такого поняття, як соціально відповідальна поведінка суб'єктів підприємництва, під якою розуміють добровільну участь бізнесу в суспільному розвитку. Соціально відповідальна поведінка активно реалізується на сучасному етапі в усіх економічно розвинутих країнах, але ступінь добровільності для різних країн суттєво відрізняється.

Останні дослідження в сфері інноваційної діяльності показують, що тільки узгоджене управління соціальними процесами та економічним зростанням дозволить державі та суспільству розвиватися з максимальною ефективністю та мінімальними протиріччями. Зростання ролі відповідальності бізнесу в забезпеченні стійких конкурентних переваг національної економіки в цілому пов'язане з соціальною орієнтацією ринкового господарства на постіндустріальному етапі розвитку. Науково-технічний прогрес та швидке оновлення знань, що є основою інформації для сучасних продуктивних технологій, ведуть до інтелектуалізації виробництва та, відповідно, зумовлюють зростання витрат суспільства на підготовку та перепідготовку висококваліфікованої робочої сили. Сфера бізнесу змушена взяти на себе переважну частину

таких витрат, оскільки її власний розвиток прямо пропорційно залежить від якісної складової людського капіталу.

Аналіз останніх досліджень. Проблема корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) бізнесу широко висвітлюється в науковій літературі, зокрема, висвітленням різних аспектів та перспектив розвитку даного поняття в Україні займаються такі вчені, як П. Буряк, О. Ворона, М. Гераскін, О.Гришнова, Я. Жаліло, А. Колот, Є. Лібанова, О.Мазурик, Ю.Сасенко та ін. Серед зарубіжних науковців вагомий внесок в розвиток концепції корпоративної соціальної відповідальності та моделей її реалізації сучасних умовах внесли Г. Алоні, Г. Боуен, Ю. Благов, К. Девісом, П. Друкер, Е. Карнегі, Дж.М. Кларк, Ф. Котлер, М. Портер, М. Фрідмен. В той же час, в працях вітчизняних і зарубіжних науковців не знайшли повноцінного відображення теоретичні та практичні напрацювання щодо ролі КСВ в підвищенні темпів економічного зростання та аналіз інноваційних світових моделей здатних підвищити економічну ефективність та сталий розвиток.

Необхідність інтеграції України до Європейського і світового економічного простору вимагає впровадження в життя сучасних технологій взаємодії держави і бізнесу, бізнесу та суспільства. Саме світові інноваційні моделі КСВ мають підвищити взаємну відповідальність всіх суб'єктів національної економіки, створення бази для подальшого стабільного розвитку суспільства, що буде узгоджувати всі групи соціально-економічних інтересів суспільства. Щодо України, необхідно зазначити, що розвиток співпраці між бізнесом та суспільством тільки починає формуватися, тому науково обгрунтовані моделі КСВ знаходяться в процесі становлення. Для цього необхідно проаналізувати джерела такої співпраці, суть моделей КСВ, принципи їх функціонування та напрямки використання в сучасних економічних реаліях.

Мета статті. Обгрунтування системи управління КСВ в різних моделях, використання світового досвіду в формуванні національних моделей КСВ та рівень їх привабливості при оцінці соціальної відповідальності поведінки компаній, пошук нових форм та методів вдосконалення соціальної політики корпорацій, визначення загальних нормативних підходів до реалізації різноманітних форм діалогу бізнесу та суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показує світовий досвід, якість життя населення та соціальна стабільність в значній мірі визначається якістю управління, системою партнерських відносин владних структур, приватного сектору та громадянського суспільства в соціальній сфері. Високий рівень участі сфери бізнесу у вирішенні соціальних проблем позитивно впливає на стабільність економіки, що стало очевидним під час сучасної системної кризи.

Концепція моделей КСВ бере свій початок в працях вчених-економістів кінця XIX – початку XX століття, коли особливу актуальність набуває державне регулювання економіки, суспільний контроль під провалів і недосконалості ринків. Провали державного управління роблять державний контроль складовим елементом економічного порядку. На думку відомого американського теоретика першої половини XX ст. Дж.М. Кларка, виникає необхідність у підвищенні ролі в економічному регулюванні таких компонентів суспільного сектору, як колективна свідомість та добровільне використання принципів співпраці. Моральні засади людських відносин стають засобом максимізації суспільного добробуту. Розвиток цивілізації на основі соціального партнерства людей передбачає активну участь найманих робітників та бізнесу у вирішенні соціально-економічних проблем як на місцевому так і на загальнодержавному рівнях.

Перші корпоративно-етично кодекси з'являються в США ще на початку XX століття у вигляді коротких соціальних ідей, наприклад, «компанія притримується стандартів Американської системи вільного підприємництва», які в сучасних умовах існують у вигляді кредо корпорацій. В кодексах корпорацій 60-х років XX ст. прописується необхідність дотримання антимонопольних законів, заборона нав'язування цінової політики конкурентам та цінових змов. Моделі КСВ своїм корінням мають цей етап розвитку бізнесу, коли американський економіст Г. Боуен вперше включив проблему соціальних питань в сферу відповідальності бізнесу. У 80-х роках XX ст. було проведено дослідження університетом штату Вірджинія 1/5 американських компаній чисельністю більше як 500 чоловік, в яких виявили чітке формування етичних кодексів поведінки, що забороняли робітникам вступати в конфлікти інтересів, брати хабарі та приймати подарунки, зловживати службовим становищем, використовувати у власних цілях активи компанії. Також в кінці 80-х років XX ст. провідні компанії США та Великобританії починають об'єднувати філософію компанії, маркетингову стратегію з очікуваннями суспільства внаслідок посилення тиску зі сторони держави та суспільних інституцій. В результаті таких процесів на початку XXI ст. провідні компанії США та Західної Європи вже мають чітку власну політику та модель КСВ. В розвинутих країнах починають створюватися об'єднання компаній, метою яких є розвиток та просування концепції КСВ, що обумовило появу нового напрямку соціально-економічної науки під назвою «Корпоративна соціальна відповідальність».

Корпоративна соціальна відповідальність виступає концепцією, за якою компанії в своїй діяльності враховують інтереси суспільства та несуть відповідальність перед зацікавленими сторонами соціуму. На формування різноманітних моделей КСВ вплинуло існування трьох інтерпретацій концепції соціально відповідального бізнесу (рис. 1).

Традиційною була, обгрунтована у 1971 році М. Фрідменом, теорія «корпоративного егоїзму», за

якою єдиною відповідальністю бізнесу перед соціумом вважається збільшення прибутку акціонерів та власників компаній та інвесторів, оскільки будь-який бізнес намагається використати свої ресурси для задоволення свої інтересів. За теорією «корпоративного егоїзму» соціально відповідальною є та компанія, яка не порушує трудове, податкове, природоохоронне законодавство. Теорія «корпоративного альтруїзму» протилежна концепції М. Фрідмена. Вона з'явилась одночасно з рекомендаціями Комітету з економічного розвитку США (the Committee for Economic Development), що рекомендує вносити в обов'язки корпорацій матеріальну відповідальність компаній за рівень життя американського суспільства, добробут населення. Тому соціально відповідальна компанія сприяє розвитку внутрішнього та зовнішнього середовища свого бізнесу. Третя теорія «розумного егоїзму», стверджує, що соціальна відповідальність бізнесу – це його рівень розвитку, конкурентоспроможність, стабільні прибутки в довгостроковому періоді. При чому інвестиції корпорацій в людський капітал рівні створенню сприятливого соціального оточення для бізнесу та умов для стійкості прибутків, а заходи в сфері КСВ виступають інструментом покращення іміджу та репутації фірми.

Рис. 1. Спрямованість теорій корпоративної соціальної відповідальності

Концепція корпоративної соціальної відповідальності в компаніях різних рівнів, різних сфер бізнесу включає такі компоненти:

- корпоративна етика;
- корпоративна соціальна політика щодо суспільства;
- політика в сфері охорони навколишнього середовища;
- принципи та підходи до корпоративного управління;
- питання дотримання нормативно-правових актів у виробничих відносинах між споживачами, виробниками, постачальниками та найманими робітниками;
- політика, щодо власного персоналу.

Отже, набір таких елементів свідчить проте, що соціальна відповідальність бізнесу це багатогранне явище, що інтегрується в діяльність корпорацій на різних рівнях та в різних обсягах. Так, на рівні філософії – це місія та кодекс ділової поведінки, на рівні управлінських рішень – це цілісна система управління, на рівні стратегічного управління – це довгострокова орієнтація на рівень соціальної стабільності, що може бути застосована як система оцінки та прогнозування ризиків, тобто в аналітичній діяльності компаній.

Більшість авторів виділяють дві форми корпоративної соціальної відповідальності або соціально відповідального підприємництва внаслідок соціально-історичних та соціально-економічних умов розвитку економіки, в рамках яких формуються взаємовідносини між суспільними інституціями, де основна роль належить державному регулюванню. При чому відкрита модель корпоративної соціальної відповідальності означатиме мінімальну державну участь в політиці формування КСВ, що характерно для американської моделі. Закрита модель навпаки, передбачає домінуюче положення в питання просування корпоративної соціальної відповідальності (рис. 2).

Як видно з рис. 2, у відкритій моделі соціально відповідальної поведінки суб'єктів підприємництва ініціатива проведення соціальної політики належить самій корпорації, а не державі. Державне регулювання носить непрямий та стимулюючий характер, наприклад, в якості стимулювання соціально відповідальні компанії отримують податкові пільги. Звідси можна також виділити специфічну рису відкритої форми КСВ таку, як моральне обличчя компанії та її репутація, які в значній мірі залежать від її соціальної політики. Заходи компаній реалізуються шляхом фінансування соціальних програм, розробленим з врахуванням інтересів внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів. Непряме державне регулювання виражається у вигляді надання податкових пільг та підтримці просування ініціатив по приведенню у відповідність національних стандартів в області КСВ до міжнародних норм.

В кожній країні підходи та стилі корпоративної соціальної відповідальності формуються під впливом специфіки структури соціально-виробничих відносин та національної культури (таблиця 1). Принципові відмінності між моделями характеризуються такими положеннями, як визначення бізнесом питомої ваги власного вкладу в розвиток суспільства та узгодження офіційними і неофіційними

інституціями суспільних інтересів, які потім трансформуються в обов'язкові вимоги до бізнесу. На основі даних відмінностей американська модель вважається відкритою, а європейська та азіатська – прихованою формою корпоративної соціальної відповідальності.

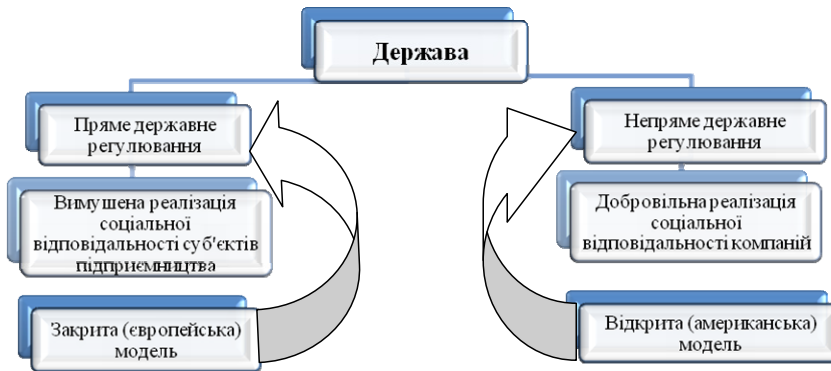

Рис. 2. Базові моделі соціальної відповідальності суб'єктів підприємництва [1]

Таблиця 1

Порівняльний аналіз моделей КСВ в провідних країнах світу [2–5]

Особливості моделі КСВ	Американсько-канадська	Європейська (німецька, британська)	Азіатська (японсько-китайська)
Форма та вид КСВ	Відкрита форма, індивідуальна відповідальність	Прихована форма, консолідована відповідальність	Прихована форма, колективна відповідальність
Економічна відповідальність	Спрямованість на відповідність інноваційним принципам корпоративного управління, гідної винагороди та захисту споживачів. Компанія самостійно визначає необхідність та ступінь впливу на вирішення проблем суспільства	Законодавчо встановлені рамки поведінки, наприклад, 35-ти годинний робочий тиждень, регулювання понадурочних робіт, правила виробництва, стандартизація та тестування медичних препаратів та інші програми, закріплені на законодавчому рівні	Активна участь держави в корпоративному стратегічному плануванні бізнесу
Юридична відповідальність	Низький рівень законодавчо закріплених правил поведінки корпорацій	Глибоко випрацьоване законодавство щодо правила ведення бізнесу	Ефективна правова основа для КСВ та корпоративної поведінки (Статут корпоративної поведінки, внутрішні корпоративні директиви)
Етична відповідальність	Тенденції переважання підтримки муніципальних владних структур	Високі податки та високий рівень державного соціального захисту	Формування грамотного сприйняття світу, суспільства та навколишнього середовища. Тенденція до прогресу та розвитку цивілізації в цілому.
Благодійність	Меценатство мистецтва, культури та університетської освіти, корпоративне волонтерство, реклама благодійних акцій	Високий податковий тягар, відсутність пільг та інших стимулів переключає на державу відповідальність за фінансування освіти, культури, охорони здоров'я та ін.	Захист навколишнього середовища. Освіта і культура. Розвиток науково-технічного потенціалу. Підтримка спільноти
Основні стейкхолдери	Персонал, некомерційні організації, інвестори та співтовариства	Персонал, споживачі, співтовариства, акціонери	Персонал, акціонери, співтовариства. Поділ стейкхолдерів на внутрішніх (персонал, акціонери) та зовнішніх (суспільство, споживачі). Пріоритет надається внутрішнім стейкхолдерам
Стимулюючі рушійні сили КСВ	Власне корпорації, некомерційні організації та співтовариства	Власне корпорації, некомерційні організації, співтовариства, держава	Держава, співтовариства, власне корпорація
Роль поза урядових, некомерційних структур	Є глобальними ресурсами для компанії, яка намагається зберегти та утримати комерційний успіх шляхом виявлення поваги до етичних цінностей людей, суспільства та навколишнього середовища (US Business for Social Responsibility (BSR), Canadian Business for Social Responsibility (CBSR)).	Здійснює значний вплив на суспільну думку та тиск на бізнес	Некомерційні організації не здійснюють тиск на бізнес
Тенденції соціальної відповідальності	Ініціюється власним бізнесом, екологічність підприємств, стабільність і надійність. Стандарти відповідно адаптовані і широко вдосконалюються в економічній системі. Орієнтована на більшість стейкхолдерів	Ініціюється власним бізнесом. Стандарти відповідно адаптовані і широко вдосконалюються в економічній системі. Орієнтована на перетворення компаній в повноправних членів національних співтовариств	Ініціюється як самим бізнесом, так і державою. Має три основних напрямки: захист навколишнього середовища, стійкий розвиток, корпоративна благодійність. Відповідальність по відношенню до клієнта та захист прав людини
Цільові орієнтири	КСВ – вибір компанії, пов'язаний з її репутацією	КСВ – добровільний вибір компанії робити більше, ніж встановлено	КСВ – реалізація завдань та цілей в межах інституту «державного найму»

Особливістю американської моделі КСВ є те, що активність в розширенні соціальних інвестицій ініціюється самими корпораціями та передбачає їх максимальну самостійність у визначенні їх власного суспільного вкладу. Американська модель КСВ характеризується специфічним підходом в розподілі прибутків компаній в сфері інвестицій для реалізації суспільного іміджу. Дана модель зорієнтована на публічних акціонерів. При чому навіть пакет 2–5% акцій означає значного акціонера компанії. Модель має однорівневу управлінську структуру, в якій включено виконавчих та незалежних директорів. Американська модель КСВ легко вмонтовується у господарський механізм, при чому результати її реалізації є публічно прозорими для населення, знаходить позитивну реакцію від суспільства, громадських організацій та найманих робітників, які відчувають турботу корпорацій за свій добробут.

Серед недоліків американської моделі КСВ необхідно виділити наявність протиріч та суперечностей інтересів акціонерів, які намагаються максимізувати свої доходи, та радою директорів компаній, основна мета яких орієнтована на короткострокові цілі для мотивації своїх інвесторів. Внаслідок даних конфліктів є приховування реальної ситуації у фінансових документах компаній. В Україні дана модель проявилась у функціонуванні таких корпорацій, як «System Capital Management» та «Індустріальна спілка Донбасу», що підтверджує дієвість відкритої американської моделі КСВ. В цілому дана модель отримала широке використання у світовій практиці.

В останні десятиліття американська модель еволюціонує в сторону більш активного втручання держави в соціальні проблеми. Починаючи з 2002 року діє закон Сарбейнса-Окслі, який став наслідком багатоманітних корпоративних потрясінь особливо в потужних американських корпораціях. За даним законом діють більш жорсткі вимоги до фінансової звітності відкритих акціонерних товариств, вимагаючи від них більш вагомої соціальної відповідальності, прозорості, повноти та посилення внутрішнього управлінського контролю [6].

Американська модель за своїми ознаками, перевагами та недоліками подібна до канадської моделі КСВ. Причому необхідно зазначити, що в Канаді крупні компанії співпрацюють з Національним інститутом якості Канади, який впроваджує специфічний канадський стандарт корпоративної соціальної відповідальності – модель досконалої якості та здорового робочого місця. Урядом Канади на перше місце ставиться вимога притримуватися принципів соціальної та екологічної відповідальності компаніями, які функціонують за кордоном, виконання місцевих та міжнародних законів у відповідності до національних цінностей та міжнародних зобов'язань. Ініціативи в області КСВ розглядаються як заходи компанії, які виходять за межі визначеного закон мінімуму.

Європейська або німецька модель КСВ орієнтована на соціальну відповідальну діяльність фірми та знаходиться в прогресивній залежності з досягненням її бізнес цілей, а також є органічним структурним елементом інвестиційної привабливості фірми. Серед позитивних рис даної моделі є те, що головними напрямками інвестицій є фінансування наукового розвитку, освіти, нових продуктивних технологій, інтелектуального розвитку персоналу, розбудова місцевих державних інституцій на територіях виробничих потужностей фірми, вкладення в екологічні програми компанії та суспільства, благодійні внески акціонерів та робітників компанії.

На сучасному етапі німецька модель впроваджується великими промисловими корпораціями, результативність яких представляється високими рейтингами та стабільними прибутками. Головна ідея європейської моделі – це раціональне обґрунтування соціальних ініціатив при скорпульозному співставленні вигод і втрат та їх включення в стратегію розвитку фірми. Як правило, при цьому важливою є роль суб'єктивного фактору, тому інтуїція та прийняття рішень керівництвом компанії при аналізі об'єктів інвестицій виступає на перший план, а також вся діяльність компанії може переглядатись, якщо вона не відповідає моделі КСВ. Вмонтованими стабілізаторами є механізми контролю за ефективністю вкладеного капіталу. Отже, з точки зору інтересів інвесторів німецька модель має вищу привабливість при аналізі соціально відповідальної поведінки, так як вона знаходиться в тісній залежності від економічної ефективності та фінансових показників фірми.

Щодо моделі корпоративної соціальної відповідальності континентальної Європи, вона в більшій степені зарегульована державою. На відміну від США європейські корпорації більш схильні до обмеження своєї відповідальності перед стейкхолдерами. Ті види діяльності, які традиційно розглядаються в США як складові моделі КСВ (тобто здійснюються виключно за ініціативою бізнесу), в Європі, як правило, регулюються нормами, стандартами та законами держави.

Дана модель особливо наглядно втілюється в діяльності британської компанії «FTSE» (спільний проект газети «The Financial Times» і «Лондонської фондової біржі» – «London Stock Exchange Office»), яка вирішила визначити додатковим критерієм включення до свого індексу (FTSE 4 Good) показника ефективності діяльності компаній щодо захисту навколишнього середовища, дотримання прав людини і взаємовідносин із працівниками та акціонерами. «FTSE» співпрацює із «Ethical Investment Research Services» («EIRIS») і його мережею міжнародних партнерів для вивчення виконання компаніями вимог корпоративної соціальної відповідальності [7]. Серед джерел перевірки достовірності аналітичної інформації є публічні джерела, а саме фінансові звіти, аналіз веб-сторінок компанії, різні види анкетувань.

Британська модель КСВ на відміну від німецької включає в себе деякі елементи американської

моделі та при цьому характеризується значною мірою залучення держави та громадянських інституцій в процеси узгодження суспільних інтересів, а також просування та поширення прогресивних практик. Спільна риса британської моделі з іншими європейськими країнами – активна державна підтримка бізнесу. Активна роль британського уряду виражається в політиці підтримки компаній, що висвітлюють свою діяльність в трудових відносинах, соціальній та природоохоронній сферах. Взаємодія владних та підприємницьких структур в британській моделі виражається в таких формах як державно-приватне партнерство, коли спільними зусиллями фінансуються соціальні проекти в освітній, науковій та соціально-культурних сферах. Цілий ряд законодавчих актів встановлюють пільговий режим оподаткування для компаній, що здійснюють соціально відповідальний бізнес з позиції ділової етики, особливо в питаннях використання енергії, вторинної переробки відходів виробництва. Необхідно зазначити, що загальною тенденцією, як для британської так німецької моделі КСВ є їх очевидно прихована форма з постійним рухом до відкритої моделі.

Азіатська (японсько-китайська) модель передбачає соціальну інтегрованість на рівні корпорації та ділову інтегрованість на рівні фінансово-промислової групи. Основними рисами японської моделі є об'єднання бізнесу окремих підприємств у фінансово-промислову групу, що означає високий рівень концентрації власності середніми та великими власниками акцій та їх одночасний контроль за пакетом акцій дрібних компаній. Як правило, на чолі фінансово-промислової групи є крупний банк, який утримує контрольний пакет акцій ряду промислових підприємств та нівелює тиск фондових ринків. Таку структуру управління компанією називають холдингом, головною рисою якого є соціальна єдність власників всіх рівнів, що здійснюється за принципом «рівний серед рівних». В японській моделі на перше місце висувається така риса робітника як відданість компанії, дотримання етичного кодексу та підтримання високого рівня соціально-психологічного клімату в колективі персоналу. Робітник розглядається як член виробничої команди з високим рівнем усвідомлення відповідальності за колективні інтереси. У відповідь корпорація стимулює членів команди впродовж всього виробничого та життєвого періоду в усіх соціальних сферах.

Для китайської моделі характерною є висока питома вага діяльності держави, яка впродовж тривалого періоду здійснювала стратегічне планування сфери бізнесу. Управління бізнесом, з точки зору даної моделі КСВ, не може обмежуватися максимізацією прибутку та розширенням виробництва, а має в своїй основі високу філософію світогляду буття людини, суспільства, навколишнього середовища, відповідальність кожної особи перед державою та суспільством, спрямованість на економічне зростання і прогрес в цілому. Серед недоліків азіатської моделі є слабка інформованість суспільства про діяльність бізнесу, відсутність правового захисту інвесторів та нівелювання ролі економічного зиску.

Отже, західна культура управління відображає прагматизм та індивідуалізм в гонитві за прибутками, підвищення ефективності для досягнення власних цілей, використання власних переваг в якості рушійної сили. На Сході акцент переноситься на спільність, колективні здібності та досягнення, на місце людини в колективі. На думку деяких дослідників, менеджмент майбутнього пов'язаний з конвергенцією західного акценту на успіх корпорації та східного – на внутрішню гармонію особистого фактору виробництва. Західні підприємці основною метою функціонування фірми бачать в досягненні найвищого успіху виробничої діяльності. На сході настільки ж важливим є поєднання досягнення економічної ефективності, успіхів компаній та моральної поведінки персоналу. Управління має включати етику корпоративного управління, етику бізнесу та відношення персоналу до питань етики. В сучасних умовах новою тенденцією стає використання моральних принципів в якості основи корпоративної культури. Тому, на думку дослідників, активність західних компаній в реалізації моделей КСВ в значній мірі пов'язана з впливом етичних принципів східного менеджменту.

Проведений аналіз дозволяє автору зробити висновок про те, що українська модель соціально відповідальної поведінки суб'єктів підприємництва знаходиться на початковому етапі формування, оскільки в силу різноманітних причин та особливостей становлення ринкової економіки є ряд факторів, що стримують становлення КСВ в Україні. В Україні ініціатором соціально відповідальної поведінки суб'єктів підприємництва є держава і при цьому відсутнє державне стимулювання ініціатив в області КСВ, слабкість формальних інституцій, корупція та безініціативність стейкхолдерів та ін. Для цього, на нашу думку, необхідно підвищити зацікавленість української держави в стимулювання реалізації КСВ. Також на регіональному та муніципальному рівнях імплементація певної моделі соціально відповідального бізнесу сприяє зменшенню політичних ризиків та зниження соціальної напруги в суспільстві, а також створює умови для ефективного функціонування бізнесу, та в кінцевому підсумку буде підвищувати рейтинг інвестиційної привабливості українських компаній. Більш актуальною для перехідної української економіки слід вважати американську модель, яка дасть змогу розбудовувати ефективну економіку та створювати передумову для зростання соціальної відповідальності підприємства.

Література

1. Балдина Ю.А. Модели социально ответственного поведения субъектов предпринимательства в России и за рубежом [Електронний ресурс] / Ю.А. Балдина // Вестник науки и образования Северо-Запада

России. – 2015. – № 4, т. 1. – Режим доступа : <http://vestnik-nauki.ru/wp-content/uploads/2015/11/2015-№4Балдина.pdf>

2. Соціальна відповідальність : навч. посіб. / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.] ; за заг. ред. А.М. Колота. – К. : КНЕУ, 2015. – 519 с.

3. Кравцова Е.М. Модели социальной ответственности бизнеса в мировой экономике / Е.М. Кравцова, В.Ю. Матвеева // Экономика, предпринимательство и право. – 2016. – Том 6. – № 1. – С. 81–98.

4. Гордієнко Л.А. Моделі корпоративної соціальної відповідальності / Л.А. Гордієнко // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 2/5. – С. 34–37.

5. Ласукова А.С. Порівняльний аналіз моделей корпоративної соціальної відповідальності в банках світу / А.С. Ласукова // Вісник Запорізького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3(15). – С. 181–188.

6. Закон Сарбейнса-Оксли [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nkozakon.ru/materials/262/>

7. Пішпек С. Теорії корпоративного управління та становлення корпоративного сектора / С. Пішпек // Вісник Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2008. – Випуск 41. – С. 12–14.

Надійшла 20.03.2017; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.